

Література

1. Шнырков А. Зоны свободной торговли в мировой экономике// Финансовые рынки и ценные бумаги. – 2007, № 5 – С. 24-25.
2. Хасбулатов Р.И. Мировая экономика. – М.: Экономика, 2001. – 161 с.
3. [Електронний ресурс]. – Доступний з: <http://www.polpred.com/country/ca/free.html?book=731&country=72&id=4808&act=text>.
4. [Електронний ресурс]. – Доступний з: http://www.wto.in.ua/?lang=ua&get=wto_news&id.
5. Мельник Т.М. Міжнародна торгівля товарами в умовах глобальної конкуренції: Монографія. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2007. – 396 с.

УДК 330.332: 336.717

Ст. викл. Л.Г. Кльоба, канд. екон. наук –

Львівська КА; аспір. В.Л. Кльоба – Університет банківської справи
Національного банку України, м. Київ

РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

В умовах боротьби з наслідками фінансової кризи з метою забезпечення прибуткової діяльності і підвищення позитивного іміджу, на сьогодні особливого значення для банків набуває необхідність вдосконалення ризик-менеджменту. Запропоновано практичні рекомендації щодо розвитку та вдосконалення цього важливого напрямку банківського менеджменту.

*Senior teacher L.G. Kloba – L'viv commercial academy;
post-graduate V.L. Kloba – University of banking
of the National bank of Ukraine, Kyiv*

Risk-management of commercial bank

In the conditions of fight against the consequences of financial crisis, and with the purpose of providing of profitable activity increase of positive image, on this time of the special value the necessity of perfection of risk-management acquires for banks. In the article practical recommendations are offered in relation to development and perfection of this important direction of bank management.

Актуальність теми дослідження

Перехід України на шлях ринкових перетворень визначив її розвиток в руслі загальносвітових тенденцій. Перехід до принципово нових економічних відносин закономірно привів до необхідності постановки і вирішення нових для українських комерційних банків завдань, пов'язаних із значним збільшенням концентрації ризиків в їх діяльності.

Оскільки комерційні банки, як і вся банківська система загалом, покликані уособлювати надійність і безпеку, очевидно є необхідність розроблення та впровадження прийнятних і перевірених методів формалізації і оцінки ризиків, виявлення значимих критеріїв, а також розроблення і впровадження чітко налагодженої системи прийняття рішень, що базується на отриманих даних і приводить до ефективного результату (прибуткової діяльності та позитивного іміджу банківської установи).

Тому дослідження проблем подальшого вдосконалення функціонування банківської системи, зокрема процесу управління ризиками, привертає увагу як зарубіжних, так і вітчизняних науковців і практиків. Теоретичні, методичні аспекти ризик-менеджменту відображені в роботах провідних вітчизня-

них вчених з банківської справи, теорії кредиту та банківського менеджменту: В.І. Грушко, О.В. Васюренка, А.Я. Кузнецової, А.М. Мороза, А.А. Пересади, Л.О. Примостки, Б.І. Пшика, С.К. Реверчука, М.І. Савлука та багатьох інших.

Питання пошуку й формування підходів до вирішення завдання комплексного управління ризиком в комерційних банках на цей період розроблені недостатньо. Тому актуальність питань, що досліджуються у статті, їх значення для розвитку банківської системи України, зумовила вибір теми дослідження.

Мета і завдання дослідження

Метою є обґрунтування та комплексне дослідження механізму управління банківським ризиком, формування комплексного підходу до ризик-менеджменту.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі *завдання*:

- розглянути сутність банківського ризику;
- дослідити структуру ризик-менеджменту діяльності банку;
- проаналізувати ризики діяльності комерційного банку;
- запропонувати напрями удосконалення організації системи управління ризиком.

Об'єкт дослідження – комерційні банки як спеціалізовані установи, механізм їх діяльності.

Предмет дослідження – управління банківськими ризиками з метою вдосконалення функціонування банківської системи.

Результати дослідження

В умовах значного посилення конкуренції, спричиненої інтенсифікацією зусиль, спрямованих на подолання наслідків впливу світової фінансової кризи, більшість комерційних банків України особливу увагу приділяють комплексному підходу до реалізації Програми виходу з фінансової кризи, зокрема:

- інвестиціям (залученню додаткового капіталу та депозитів);
- інноваціям (розробленню та впровадженню сучасних банківських продуктів, обладнанню та технологій);
- інфраструктурі (розвитку мережі філій та відділенню; вивченню можливості приєднання інших банків);
- інтелекту (підбору, навчанню та розстановці кадрів);
- інтегрованим маркетинговим комунікаціям (мерчандайзингу, рекламі, зв'язкам з громадськістю, прямому маркетингу, стимулюванню продажу), (рис. 1).

В умовах боротьби з наслідками фінансової кризи з метою забезпечення прибуткової діяльності і підвищенню позитивного іміджу, на цей час особливо значення для банків набуває необхідність вдосконалення ризик-менеджменту. Незважаючи на швидке поширення практики управління ризиками в банках та інших фінансових установах, дотепер існують різноманітні визначення ризиків, що ускладнює розроблення єдиних норм і правил управління ними.

Ризик – це ситуативна характеристика діяльності будь-якого суб'єкта ринкових відносин, зокрема банку, що відображає невизначеність її результату і можливі несприятливі (або сприятливі) наслідки у випадку неуспіху (або успіху). Насамперед, розгляд суті ризику потребує встановлення співвідно-

шень між такими поняттями, як *ризик*, *невизначеність*, *упевненість*, *вірогідність*, *міра ризику*, *масштабність можливого результату*, *схильність до ризику*, *прибутковість*, *збиток*.

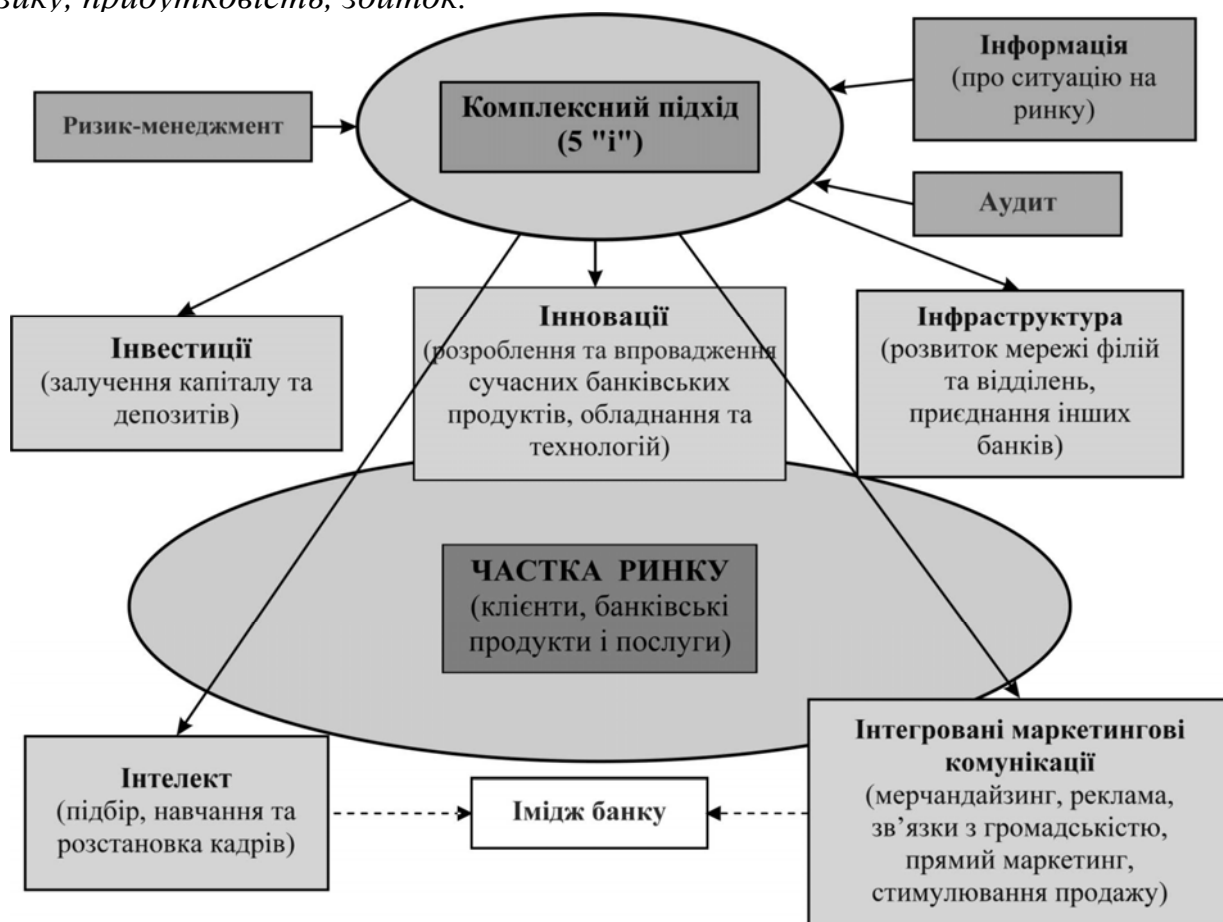

Рис. 1. Комплексний підхід¹ банків до реалізації Програми виходу з фінансової кризи

Ризик – це насамперед можливий розкид результатів, можливе їх коливання навколо очікуваного значення. Ризик присутній практично в будь-якій діяльності комерційного банку. Якщо є ризик, то не можна точно передбачити результати, а це зумовлює ситуацію *невпевненості* (невизначеності) стосовно того, які саме результати будуть отримані. Говоримо про *впевненість* тоді, коли не маємо сумнівів щодо наслідків тієї чи іншої події. Тобто, вживаючи терміни *впевненість* і *невпевненість*, говоримо про суб'єктивне сприйняття ймовірності настання певної події.

Можна виділити такі фактори невизначеності: макросередовище, мікросередовище та внутрішнє середовище банківського бізнесу. Невизначеність і неповнота інформації, які пов'язані з процесом прийняття рішення, є першою сходинкою до визначення ризику.

Проаналізувавши основні підходи провідних фахівців банківського менеджменту стосовно визначення поняття "банківський ризик" і дослідивши його економічну сутність, можна зробити такі висновки:

¹ Комплексний підхід – це базована на аналізі інформації про ситуацію на ринку програма конкретних заходів, спрямованих на завоювання клієнтів, залучення коштів (капіталу, депозитів), збереження і розширення частки ринку продуктів і послуг, підвищення позитивного іміджу, отримання оптимального прибутку за допустимого рівня ризику.

1. Ризиком пронизана вся банківська діяльність, незалежно від того, чи здійснюються при цьому будь-які дії чи ні. Банки приречені працювати в умовах ризику і їх головна задача при цьому реалізувати успішні альтернативи розвитку подій (операцій).
2. Численні дослідження показали, що ризик виникає в умовах невизначеності, коли немає вичерпної інформації про умови прийняття рішень. Тобто, невизначеність є середовищем виникнення ризику, і для банку важливо визначити її ступінь. Від цього буде залежати якість оцінки події та вибір інструментарію ризик-менеджменту.
3. Тільки за багатоваріантності майбутнього, наявності елементів непередбачуваності можна говорити про наявність ризику. Іншими словами, ризик виникає тоді, коли існує альтернативність вибору. Вибір варіантів залежить від суб'єктивних уподобань і схильності банку до ризику.
4. Встановивши рівень невизначеності і обравши допустимі альтернативи, необхідно оцінити вірогідність настання очікуваних подій, оскільки вірогідність є мірилом ризику. В оцінках бажано керуватися статистичними методами, але не менш важливо (іноді єдино можливо) оцінювати вірогідність експертним шляхом.
5. Оцінивши вірогідність настання події, можна визначити величину її вартісної оцінки. Але необхідно зазначити, що не завжди вірогідна оцінка підтверджується реаліями банківського бізнесу.
6. Якість управлінського рішення проявляється в кінцевій реалізації події, при цьому результативність може бути такою: комерційний банк отримує негативний результат, тобто збиток або втрату можливостей, або позитивний результат, тобто прибуток. Також банківська операція може закінчитися з нульовою результативністю – банк покриє свої збитки, але при цьому додатково нічого не заробить.

Отже, **банківський ризик** – це можливість прийняття раціонального /нерационального управлінського рішення, в рамках якого можна дати вірогідну кількісну і/або якісну оцінку дії факторів невизначеності, підсумком чого є отримання банком одного з трьох економічних результатів: негативного (збиток), нульового або позитивного (прибуток).

Аналізуючи підходи до класифікації банківських ризиків, необхідно відзначити їх значну різноманітність. До найбільш важливих елементів, покладених в основу класифікації, належать: тип банку, сфери впливу або фактори виникнення банківського ризику, склад клієнтів банку, розподіл ризику в часі, характер врахування ризику, методи розрахунку, рівень ризику, можливість і засоби управління ризиками.

Національний банк України під поняттям "управління ризиками" (ризик-менеджмент) розуміє процес, за допомогою якого банк виявляє (ідентифікує) ризики, здійснює оцінку їх величини, виконує їхній моніторинг і контролює свої ризикові позиції, а також враховує взаємозв'язки між різними категоріями ризиків.

З наукової точки зору, **ризик-менеджмент** – це наука, що вивчає проблеми управління банківськими ризиками. Важливість і значимість систематизованих наукових знань про управління ризиками визначається тим, що вони дають змогу вчасно і якісно управляти поточною діяльністю банківської

установи, прогнозувати можливі варіанти розвитку подій і відповідно з цим, розробляти стратегію і тактику функціонування комерційного банку, грамотно здійснювати постановку цілей і задач.

Ризик-менеджмент опирається на концепції, закони, принципи і методи, які лежать в його основі. Такий підхід ґрунтується на тому, що будь-яка фінансово-кредитна установа як об'єкт управлінської діяльності є сукупністю складних соціально-технічних систем, на функціонування яких здійснюють вплив багаточисленні зовнішні і внутрішні фактори.

Ґрунтуючись на викладеному вище, **ризик-менеджмент комерційного банку** можна визначити як один із основних напрямів сучасного банківського менеджменту, що вивчає проблеми управління установою банку загалом, або окремими її підрозділами з урахуванням ризик-факторів, в коло яких входить створення ефективної системи управління ризиками, елементи якої взаємодіють за затвердженими правилами і в узгодженій послідовності (схемі), опираючись на певні концепції, закони, принципи і методи.

Мета ризик-менеджменту в рамках усього банку – забезпечення максимальної ефективності управління з урахуванням факторів невизначеності, які можуть як негативно, так і позитивно вплинути на досягнення комерційним банком своїх цілей. Пріоритетом при цьому є забезпечення фінансової стійкості і стабільності банківської установи; створення, захист і збільшення багатства акціонерів банку.

Основними завданнями ризик-менеджменту як науки є:

- пояснення природи управлінської праці в галузі ризикології;
- встановлення причинно-наслідкових зв'язків в управлінських процесах;
- виявлення умов, за яких спільна праця виявляється найбільш ефективною.

Переваги ризик-менеджменту полягають в тому, що він:

- а) є основою для підвищення ефективності стратегічного планування;
- б) дає змогу уникати вартісних несподіванок;
- в) поліпшує ефективність діяльності комерційного банку;
- г) дає змогу оптимально використовувати ресурси;
- ґ) сприяє більшій відкритості діяльності керівництва і поліпшує комунікації;
- д) забезпечує вище керівництво стислим оглядом головних ризиків, а також відомостями про ресурси, які виділені для впливу на високі ризики;
- е) дає менеджерам ефективну і послідовну методологію вивчення ризиків;
- є) покращує ведення обліку комерційним банком;
- ж) орієнтує топ-менеджмент на використання факторів ризик-можливостей для підвищення вартості банку.

Ризик-менеджмент передбачає дотримання таких основних принципів: зваженість, участь, безперервність, обережність.

Принцип зваженості означає, що серед різноманітних альтернативних варіантів банку потрібно обрати такий, що забезпечував би оптимальне співвідношення між ризиком та дохідністю відповідно загальної стратегії банку.

Принцип участі полягає в обов'язковому залученні до процесу управління ризиками керівників департаментів, підрозділів, спеціалістів, а також фінансових служб.

Принцип безперервності полягає в тому, що управління ризиками здійснюється поетапно і не повинно перериватися, оскільки постійно змінюються стан банку та його клієнтів і ділових партнерів, відбуваються цінові зміни на фінансових та товарних ринках. Тому необхідно постійно відстежувати рівень можливих ризиків та їхній вплив на очікувані результати діяльності банку.

Принцип обережності зумовлений тією обставиною, що оцінка ризиків здійснюється в умовах невизначеності і динамічності фінансових ринків, а також прийняттям під час оцінки ризиків певних допущень, пов'язаних із вірогідним характером ризику. Кожна виконана банком операція несе в собі ризик і має супроводжуватись здійсненням операції, що хеджує, страхує або обмежує ризик цієї операції (проведення операцій з деривативами, формування резервів тощо).

Характеризуючи **ризик-менеджмент комерційного банку як явище**, необхідно визначитися з об'єктом і суб'єктами управління. *Об'єктом управління* в ризик-менеджменті є конкретний майновий або немайновий інтерес банку (активи, зобов'язання, репутація банку тощо), розкид ймовірного результату якого в умовах невизначеності коливається навколо очікуваного значення, що в остаточному підсумку позначається на доходах банку.

Об'єктом управління можуть бути:

- грошові кошти, які перебувають у діловому обігу комерційного банку;
- пов'язані з ними ризики;
- економічні відносини між банком та іншими суб'єктами господарювання.

Суб'єкт ризик-менеджменту – це особа, структурний підрозділ, організаційна одиниця банку або інший орган управління, що безпосередньо чи опосередковано на основі використання специфічних трудових, інформаційних, матеріальних і фінансових ресурсів задіяні (беруть участь і/або зацікавлені) в розробленні, реалізації та контролі втілення стратегії управління ризиками комерційного банку.

Залежно від функціональних обов'язків та приналежності до банку, суб'єктів ризик-менеджменту можна поділити на чотири групи:

- стосовно участі в процесі управління: безпосередні учасники та наглядові органи;
- за функціональними ознаками: управлінці та безпосередні виконавці;
- відносно цільових інтересів: виконавці та зацікавлені особи;
- причетності до банку: внутрішні та зовнішні.

Мета управління ризиками комерційного банку – сприяти підвищенню вартості власного капіталу банку, одночасно забезпечуючи досягнення цілей багатьох зацікавлених сторін (клієнтів та ділових партнерів, керівництва, працівників, спостережної ради і акціонерів (власників), органів банківського нагляду, рейтингових агентств, інвесторів, кредиторів та інших сторін).

Процес ризик-менеджменту в комерційних банках організують таким чином, щоб були охоплені всі його структурні шаблі та рівні – від вищого керівництва банківської установи (Спостережної ради та Правління банку) до рівня, на якому безпосередньо приймають та/або генерують ризик. Функції підрозділів чітко визначають та документують для уникнення конфлікту інтересів між ними.

Оцінку ризиків здійснює та/або підтверджує незалежна служба – підрозділ з ризик-менеджменту – операційний (тобто не функціональний) підрозділ банку, в якому зосереджені функції управління ризиками конкретного банку. Основною вимогою до цього підрозділу є його повна незалежність (структурна та фінансова) від підрозділів банку, які приймають ризик (фронт-офісів) та підрозділів, які реєструють факт прийняття ризику та контролюють його величину (бек-офісів). Крім цього, керівнику підрозділу з ризик-менеджменту надається достатньо високий статус в банку задля забезпечення його незалежності від керівників інших операційних чи функціональних підрозділів.

Система ризик-менеджменту в комерційному банку охоплює такі елементи, як: точки контролю (відповідним чином згрупованих банківських операцій, які генерують ризик), набір засобів і методів оцінки цих ризиків, їх прогнозування, інструментарій з обмеження і зниження даних ризиків, форми моніторингу і прогнозування ризиків, інформаційні потоки і організаційну структуру, побудовану за функціональною ознакою, і яка забезпечує роботу певної системи.

Система ризик-менеджменту має забезпечити рішення основних задач:

- оптимізувати співвідношення потенційних можливостей, ризиків, розміру капіталу і темпів зростання банку;
- реалізовувати системний підхід до оцінки і управління ризиками;
- співвідносити ризики і потенційні можливості для досягнення якнайкращих результатів;
- складати найважливішу частину процесу ухвалення управлінських рішень;
- покращувати керованість банку за допомогою створення адекватної структури контролю.

Система управління ризиком в комерційному банку складається з двох субсистем: керованої – об'єкт управління та керівної – суб'єкта управління.

Пропонуємо виділити як складові системи ризик-менеджменту: організаційну, інформаційну, ціноутворювальну, аналітичну, дозвільну, управлінську, моніторингову і підсистему кризового менеджменту.

Організаційна підсистема управління ризиком повинна будуватися таким чином, щоб забезпечити оптимальний розподіл цілей та задач між різними підрозділами банку та їх співробітниками.

Ефективність системи управління ризиком багато в чому залежить від якості *інформаційної підсистеми*, задача якої полягає у відборі, зберіганні і наданні інформації на різні щаблі управління банком. Ядром системи управління інформаційними потоками може бути інформаційно-аналітична служба, яка збирає, узагальнює, аналізує інформацію, прогнозує і діагностує майбутню ситуацію.

Система управління банківським ризиком не може розглядатися без *ціноутворювальної підсистеми*. Від неї залежить дохідність операцій, а значить ризик і рентабельність банку загалом, які постійно зростають.

Аналітична підсистема, на нашу думку, є одним із головних елементів системи управління ризиком. Її умовно можна розбити на два блоки: аналіз і оцінка індивідуальних ризиків; аналіз і оцінка сукупного ризику. Аналіз і оцінку сукупного ризику здійснюють на основі таких показників: диверсифікація, якість і дохідність.

Диверсифікованість, зазвичай, визначається за галузевою і географічною ознакою, а також за розміром кредиту, рейтингом позичальника, форми власності суб'єкта господарювання.

Важливою складовою системи ризик-менеджменту є *інструментарій управління ризиком* – диференціація, диверсифікація, лімітування, страхування, самострахування, сек'юритизація тощо. До цього питання банки підходять по-різному, враховуючи внутрішні та зовнішні фактори: розмір свого потенціалу, ризикованість вкладень, тенденції розвитку економіки в цілому і галузей зокрема, перспективи розвитку регіону та ін.

Визначення точок контролю передбачає:

- виявлення основних вузлів (операцій), які слугують генераторами ризиків;
- введення загальних термінів ризик-менеджменту – визначення всіх видів ризиків, які можуть впливати на банк;
- узгодження певного переліку ризиків зі всіма банківськими підрозділами;
- встановлення засобів комунікації між підрозділами.

Цей процес повинен передбачати спочатку виділення областей ризику, які повинні переглядатися в рамках побудованої системи взаємодії підрозділів за оцінкою, контролем і управлінням ризиками для отримання найточнішої картини і здійснення максимально ефективного управління.

Відповідне і правильне виявлення і оцінювання ризиків має бути основою для ризик-менеджменту в банку.

Оцінка ризиків підрозділяється на два взаємодоповнюючих один одного види: якісна, головна задача якої полягає у визначенні чинників ризику і обставин, що призводять до ризикових ситуацій, і кількісна, яка дає змогу обчислити розміри окремих ризиків і ризику банківського портфеля в цілому. Стандарти для виявлення і оцінки ризиків, характерних для окремих підрозділів або відділів, мають збігатися з основними методами, прийнятими в банку.

Система управління ризиками підкріплюється *методами їх мінімізації і обмеження*, які представлені двома великими групами: загальні і специфічні. За способом впливу, відповідно, на активні і пасивні,

До загальних методів управління ризиками належать: диверсифікація, мінімізація ризиків на основі встановлення лімітів, страхування, хеджування. Специфічні методи управління ризиками зумовлені особливостями їх видів.

До інструментів управління ризиками належить також *набір заходів із запобігання наслідків реалізації ризиків* (контрзаходи) на випадок виходу ризиків за допустимий рівень. По-перше, необхідно забезпечити безперебійну роботу банку. Оскільки кінцевою реалізацією ризиків є виникнення проблем з ліквідністю, то, насамперед, до таких заходів повинні бути віднесені способи створення "подушки" ліквідності до моменту здійснення ризику. Пріоритетність і масштаби використання таких методів визначаються зі врахуванням їх вартісної оцінки і репутації банку, а також масштабів прогнозованого "провалу" з ліквідності, внаслідок реалізації ризику, і часового періоду до його настання.

Одним з найважливіших елементів управління ризиками є ефективний *внутрішній контроль* діяльності підрозділів, що дає змогу забезпечити ефективність і законність банківських операцій, точність і достовірність управлінської інформації.

Порядок контролю передбачає: а) контроль персоналу; б) контроль технологічного рівня, що забезпечує управління ризиками; в) контроль виконання встановлених обмежень і усунення ризиків; г) контроль дотримання законодавства.

Процес ризик-менеджменту – це систематичне використання наявних у розпорядженні менеджерів методів, способів і прийомів для вирішення завдань, що стосуються ризиків.

Управління ризиками – це процес із чітко визначеними етапами, за допомогою якого менеджери можуть чітко уявити ризики, з якими стикається комерційний банк. Процес ризик-менеджменту в банку має, на нашу думку, охоплювати шість етапів:

- установлення контексту ризиків;
- ідентифікація ризиків: виявлення і розпізнавання ризиків та їх джерел;
- вимірювання ризиків (аналіз і оцінка): якісна/кількісна оцінка ризиків;
- вплив на ризик (вибір методів і стратегій);
- моніторинг ризиків: повсякденний моніторинг лімітів з ризиків, перевірка основних розмірів ризиків і ризиків, що не підлягають кількісній оцінці;
- комунікації і консультування: регулярне надання інформації про ризики.

Встановлення контексту ризику – на цьому етапі визначають стратегічні і тактичні цілі банку стосовно управління банківською установою в умовах невизначеності.

Ідентифікація ризиків – етап, мета якого одержати потрібну інформацію про структуру, властивості об'єкта і наявні ризики. Зібраної інформації має бути достатньо для того, щоб приймати адекватні рішення на таких стадіях. *Оцінка* – це кількісний опис виявлених ризиків, у процесі якого визначають такі характеристики, як імовірність і розмір можливих наслідків. Водночас формують набір сценаріїв розвитку несприятливих ситуацій. Для різних ризиків можна побудувати функцію розподілу ймовірності настання наслідків залежно від їх розміру. *Вплив на ризик* – застосування конкретних заходів попередження і мінімізації ризику.

Активне управління ризиками передбачає рішення і прийняття комерційним банком відповідних стратегій, таких як:

- 1) уникнення ризику – це свідоме рішення не піддаватися певному виду ризику (але уникнути ризику вдається не завжди);
- 2) запобігання ризику, що зводиться до дій, які застосовують для зменшення вірогідності втрат і для мінімізації їх наслідків. Такі дії можуть проводитися до завдання збитку, під час нанесення збитку і після того, як він трапився;
- 3) прийняття ризику, яке полягає в покритті збитків за рахунок власних ресурсів;
- 4) перенесення ризику полягає в перенесенні ризику на інших осіб.

Важливе значення надається обмеженню ризиків – розробленні адекватної системи лімітів з ризиків, що підлягають кількісній оцінці.

Моніторинг – означає незалежну систему оцінки і контролю за ризиком з механізмом зворотного зв'язку. Моніторинг реалізується через інформаційні посадові звіти, внутрішній та зовнішній аудит й аналітику.

У ризик-менеджменті готових рецептів немає і бути не може, але, знаючи його методи, прийоми, способи рішення тих або інших задач, можна досягти відчутного успіху в конкретній ситуації. Тому **ризик-менеджмент** розглядають як **мистецтво** управління банком в умовах невизначеності.

Особливу роль у вирішенні ризикових задач відіграє інтуїція менеджера. *Інтуїція* є здатністю безпосередньо, як би раптово, без логічного продумування знаходити правильне рішення проблеми. Інтуїція є неодмінним компонентом творчого процесу.

У стратегії ризик-менеджменту застосовують низку правил, на підставі яких здійснюють вибір того або іншого прийому управління ризиком і варіанта рішень: максимум прибутку; оптимальне поєднання прибутку і величини ризику; оптимальна вірогідність результату.

Кінцевою метою управління ризиком є отримання найбільшого прибутку за оптимального, прийняттого для банку співвідношенні прибутку і ризику, що відповідає цільовій функції підприємництва.

Узагальнюючи досвід щодо впровадження комплексної системи ризик-менеджменту, треба відзначити, що необхідними умовами організації управління ризиками є: правильна система розподілу повноважень; пророблені посадові інструкції; досконалі канали передачі інформації.

Висновки

1. Банківський ризик – можливість прийняття раціонального/ нераціонального управлінського рішення, в рамках якого можна дати вірогідну кількісну і/або якісну оцінку дії факторів невизначеності і, як наслідок, отримати один з трьох економічних результатів: позитивний (прибуток), нульовий або негативний (збиток).

2. Ризик-менеджмент є комплексним поняттям, і його необхідно розглядати: з наукової точки зору, як явище, як процес, як систему, як мистецтво та як апарат управління. Кожен з цих напрямів має власний дослідницький інструментарій.

3. Неможливо створити ефективну систему ризик-менеджменту без дослідження економічної суті ризику. Існує три підходи щодо трактування цього поняття: як вірогідність втрати активів банку; як загроза втрати прибутку банку; як невпевненість кредитора у спроможності боржника виконати умови угоди.

4. Актуальним є визначення складових елементів системи ризик-менеджменту, його процесуальних процедур та інструментарію в розрізі загально-банківської системи управління ризиками. Зважаючи на специфіку кредитування як складників системи кредитного ризик-менеджменту, доцільно виділити такі підсистеми: організаційну, інформаційну, ціноутворювальну, аналітичну, дозвільну, управлінську, моніторингову і кризового менеджменту.

5. Процес управління ризиком повинен складатися з таких етапів: ідентифікація, оцінка, управління, моніторинг. Результатом виявлення ключових ризиків повинна стати карта ризиків, в якій міститься інформація про вірогідність настання ризикової події та її значимість.

6. Основними прийомами управління ризиками є уникнення, зниження, передача та утримання ризиків.

Література

1. Закон України "Про банки і банківську діяльність" від 7 грудня 2000 р. № 2121 – III. [Електронний ресурс]. – Доступний з: <http://www.rada.gov.ua>
2. Банківські операції: Підручник/ А.М. Мороз, М.І. Савлук, М.Ф. Пуховкіна та ін./ За ред. д-ра екон. наук, проф. А.М. Мороза. – 2-ге вид., випр. і доп. – К.: КНЕУ, 2002. – 476 с.
3. Примостка Л.О. Фінансовий менеджмент у банку: Підручник. – 2-ге вид. доп. і перероб. – К.: КНЕУ, 2004. – 468 с.
4. Кльоба Л.Г. Управління банківською інвестиційною діяльністю: Монографія/ За ред. д-р екон. наук, проф. С.К. Реверчука. – Львів: Тріада плюс, 2007. – 194 с.
5. Вовчак О.Д. Банківська інвестиційна діяльність в Україні. – Львів: Вид-во Львівської КА, 2005. – 544 с.
6. Кузнєцова А.Я. Фінансування інвестиційно-інноваційної діяльності: Монографія/ Ін-т економічного прогнозування НАН України. – Львів: ЛБІ НБУ. – 2005. – 367 с.
7. Любунь О.С., Грушко В.І. Фінансовий менеджмент у банку: Навч. посіб. – К.: Вид. дім "Слово", 2004. – 296 с.
8. Пшик Б.І. Інвестиційне кредитування: Навч. посіб. – Львів: ЛБІ НБУ, 2005. – 291 с.
9. Загородній А.Г., Вознюк Г.Л., Смовженко Т.С. Фінансовий словник. – 3-те вид., випр. і доп. – К.: Т-во "Знання", КОО, 2000. – 587 с.
10. Головка А.Т., Грушко В.І., Денисенко М.П. та ін. Система банківського менеджменту: Навч. посіб. за ред. О.С. Любуни та В.І. Грушко. – К.: Фірма "ІНКОС", 2004. – 480 с.

УДК 658.0:336

Аспір. І.С. Козій¹ – Львівська КА

МІСЦЕ І ЗНАЧЕННЯ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В СТРУКТУРІ ФІНАНСОВОГО МЕХАНІЗМУ

Визначено місце фінансового забезпечення в структурі фінансового механізму на основі аналізу існуючих підходів до трактування цих понять. Розглянуто суть фінансового забезпечення як складової фінансового механізму.

Post-graduate I.S. Koziy – L'viv commercial academy

Place and role of financial providing in structure of financial mechanism

The place of the financial providing in the structure of financial mechanism on the basis of analysis of existing is definite approaches to interpretation of these notions. Essence of the financial providing is considered as a constituent of financial mechanism.

Вступ. Ефективність підприємницької діяльності, забезпечення високих темпів її розвитку в умовах переходу до ринкових відносин значною мірою визначається рівнем її фінансового потенціалу. Множина питань, пов'язаних з фінансовим забезпеченням підприємницької діяльності, вимагає ґрунтовних знань теорії і практичних навичок в області обґрунтування фінансової стратегії, вибору ефективних форм розвитку активів і капіталу, розробки цілеспрямованої інвестиційної програми та інших. Фінансове забезпечення значною мірою визначає ефективність функціонування суб'єктів господарювання будь-якої галузі економіки.

Поставка завдання, мета статті. Метою статті є узагальнення теоретичних підходів до окремих проблем фінансового забезпечення підприємницької діяльності, розроблення і представлення авторського підходу до трактування поняття і суті основних складових цього явища. Досягнення

¹ Наук. керівник: проф. Г.Я. Аніловська, д-р екон. наук – Львівський ДУ внутрішніх справ